

A szélesvászon mélységéről

A Filmvilág ötödik számában Nemeskürty István érdekes, gondolatgazdag cikkében azt állítja, hogy »a normálfilmnél... az egyes filmkockákban belül úgyszólván sohasem tagolódott mélységben a látnivaló.« Ez a megállapítás — úgy hiszem — a csupan kétdimenziójú árnyjátéokra jellemző. A valóság az, hogy a filmjelenet színhelyének előtérre, középtérre és háttérre való felparcellázása viszonylag régi felfedezés, a világ valamennyi filmiskolájában tanulmányi anyag, és ennek a problémának a megoldása mindig is egy részét képezte a tartalom és forma egységének megteremtéséért folyó, minden filmben újraéledő harcnak. Abban persze, igazat kell adni Nemeskürtynek, hogy a képmező alakjának megnyúlásával megnövekedett az ábrázolt tér nagysága és ezzel arányosan, vagy talán ennél számottevőbb mértékben is megnőtt a kompozíció mélységi tagolásának a jelentősége. Az ábrázolás lehetőségeinek ily módon létrejött kétségekívül jelentős meggyarapodását azonban, annyira túlbecsüli, hogy véleménye szerint a szélesvásznú film egyidejűleg »térben és időben összefüggő több cselekményt tud ábrázolni... az adott filmkockán, képen belül többféle cselekmény mozgatása és bemutatása lehetséges«. Ezzel szemben, a legősibb eredetű színhátszerű népszokásoktól a többjártéktérre osztott szimultán színpadig, mindenhol annak a ma már vitathatatlan ténynek az érvényesülését tapasztaljuk, hogy az átlagember, különösen, ha több érzékszerveinek együttes igénybevétele szükséges, egyidejűleg csak egy dologra képes koncentrálni. A színpadi és a filmrendezésnek, a filmoperatóri művészetnek éppen ebből következően az a legfontosabb feladata, hogy helyesen válassza ki az egyes pillanatok leglényegesebb mozzanatait és a diszlet, a jelmez, a világitás, a zene, a gépállás, a plánok

megválasztása, a kompozíció, a színészi játék és minden más eszközzel erre a pontra igyekezzen helyezni a néző figyelmének fókuszát.

A filmnél viszonylag könnyebb ezt elérni, mert nem látszik állandóan a színpadkeret által határolt egész játéktér, hanem a rendező mintegy kivesszi a néző szemét, behelyezi a felvevőgép optikájába és csak azt, olyan szögben, és annyi ideig látatja a nézővel, amire az adott pillanatban a figyelmet rá akarja irányítani. Ezt pedig nem lehet egyszerre több dologra. Abból a tényből, hogy a szélesvásznú filmnél oldal és mélység irányban egyaránt megnőtt a játéktér, azt hiszem, helytelen azt a következtetést levonni, hogy most már párhuzamosan több cselekményszál bonyolítható, és a néző képes valamennyit egyidejűleg figyelemmel kísérni. Véleménye alátámasztására Nemeskürty István a zenei többszólamúság analógiáját említi. Az egyetlen érzékszervünkre ható zenei eleményrjek maradéktalan befogadásához azonban összehasonlíthatatlannul kisebb értelmi koncentráció szükséges. Azonkívül a többszólamú énekkari vagy zenekari műveknél is az a helyzet, hogy az egyes szólamok a hangmagasság, hang-erő, dinamikai és más módszerek segítségével váltakozva kiemelkednek, míg azokban az esetekben, amikor éppen az összhangzás céljából ilyen megkülönböztetés nincs, a szerzőnek nem is célja, hogy az egyes szólamok önálló életet éljenek, és egyenként is magukra vonják a hallgató figyelmét. Drámai művészetben, tehát filmnél is: ilyesmi nem lehetséges, mert azt a cselekményszálat, amely nyugodtan bonyolódhat a néző figyelmének mellőzéseivel, egyszerűen el kell hagyni mint feleslegest.

Nagyon érdekes, hogy ez a konkrét eset, milyen világosan mutatja szabadság és szükségesség, lehetőség és kényszerűség dialektikus

egységét. A képtér alakjának megváltozásával szélességben és mélységben is jóval több hely áll rendelkezésre, mint lehetőség a tartalom kifejezésére. Ugyanakkor azonban kényszerűség, hogy ezt a megnövekedett teret be kell tölteni, ha kívánja az adott jelenet, ha nem. A szélesvásznú filmek egyazon dologból származik a fölénye és a hátránya is a normál filmmel szemben. Másként is tud ábrázolni, mint a normálfilm, de ugyanakkor csakis úgy tud figyelmet kelteni.

Az új »játékszer« első ingerének és a velejáró gazdasági konjunktúrának elmúltával bizonyára nyilvánvaló lesz, hogy egyes, éppen Nemeskürty István által világosan körvonalazott témákat előnyösebb szélesvásznon, másokat pedig a jövőben is normálfilmen elkészíteni. A szélesvászon nem olyan érte-

lemben vett kifejezési eszközyagrapodás, mint pl. a kamera mozgatása, vagy a montázs, inkább — ha szabad ezt így mondani — bizonyos témákhoz kapcsolódó műfaji jellegű gazdagodása a filmművészetnek. Ahogy a színes mellett a fekete-fehérnek, ugyanúgy a szélesvásznú mellett a normálfilmnek továbbra is megmarad a teljes művészi létjogosultsága. Sőt — azt hiszem —, a némafilm sem túlhaladott kifejezési forma, és eljön az idő, amikor bizonyos témákat némafilmen fognak elkészíteni.

Nagyszerű távlatok állnak a filmművészet és a filmtechnika előtt. Az új eredmények feletti közös örömünk azonban nem állhat elmentétben a múlt megbecsülésével, és a felfedezés korlátainak meglátásával.

KOVÁCS FERENC

Művészet és technika

OPHULS JEGYZETÉIBŐL

Ha valaki, mint én, a több mint ezeresztendő s színházról érkezik a filmhez, úgy találja, hogy az a góg, amellyel a szakmai tapasztalatuk töltik el a filmeseket, kissé korai még. Mindenekelőtt a technikusok azok, akik megkísérik, hogy új technikai felfedezéseikből valamilyen rendszert kalapáljanak össze. Vigyázat a technikusokkal! Általában kedves emberek, de maguk sem képzélik, milyen veszélyessé válhatnak, amikor jóhiszeműen ilyenféle kijelentéseket tesznek: »Ennek vagy annak így kell lennie és ön nem teheti ezt vagy azt, mert, mondjuk például, a kópia elveszti tisztaságát...« És ezer dologgal rágják az ember fülét, amelyek úgy hatnak számunkra, mint egy középkori tiikos írás. Nem tudom, hol a fejem és képtelen vagyok követni őket. Az én fejemben csak egyetlen dolog van: hogy e pillanatokban éppen a mi hivatásunk leglelkén taposnak.

Berlinben, a harmincas években ismertem egy hölgyet, Rosa Valettinek hívták. Legelső alkalommal a stúdióban találkoztam vele. Egy jelenetet kellett megismételni, miközben éppen szegeket vertek. Felállt és így szólt: »Ott, ahol én játszom, ne szögeljenek.« És otthagyt bennünket. Ma a színészek szemrebbenés nélkül képesek elviselni a zsvajgást. Valójában nincs meg már az alkotásnak ez a tisztelete, a szó tiszta értelmében. Hagyják magukat megfélemlíteni a technikától, szinte már a technika anyaméhéből jönnek elő. Nincs többé bátorságuk, hogy kikerüljék.

Néhány hete egy laboratóriumban volt dolgom. Egyik filmemet, melyet nagyon zavarosnak szántam, átnyújtották nekem kitisztázva a hangzavartól. Nem hagytam ennyiben a dolgot. A művelet irányítója így érvelt: »A mi laboratóriumainknak az az alapelve, hogy az emberek mindig megértésék, amit mondanak.« Próbáltam megmagyarázni neki, miről van szó. Szavamba vágott: »Önök meg kell gondolnia Ophuls úr, hogy egy szórakoztató iparágban dolgozik.« Így válaszoltam: »Ez igaz. Éppen ezért kísérlem meg azt csinálni, ami engem is szórakoztat.«

A vietnami rádió népszerű énekesnője, Hoa játssza a legújabb DEFA film, a »Denevérraj« egyik főszerepét, egy francia tolmácsnőt. Hoa a szabadságharc alatt ápolónővér volt, s mint egy kuitúrtársulat tagja lépett fel a néphadsereg műsoraiban

*

Nyugalomba vonult Lajta Andor, a magyar filmtörténeti kutatás úttörője, közel félszázados munkássága után. 1920-tól 1949-ig minden esztendőben elkészítette a Filmművészet Evkönyvét, 1928–38-ig szerkesztette a Filmkultúra című tudományos folyóiratot. 1949-ben megalapította a Magyar Alami filmarchívumot.

*

Julius Fucik életéről a csehszlovákok a Szovjetunióval közösen filmet készítenek.

*

Londonban csehszlovák rajz- és bábfilmhetet rendeztek, amelyen 14 film került bemutatásra.

A délamerikai dzsungelről 14 ezer méter dokumentumfilmet készített Karl Ertl, és ebből állította össze »Beszél a dzsungel« című filmjét.

*

Az idei Karlovj-Vary-i XI. nemzetközi filmfesztiválnak külön napilapja lesz, amely nemcsak a nemzetközi filmtalálkozó legfrissebb híreit tartalmazza majd, hanem szakcikkeket is közöl. A fesztivál lapja orosz, angol, francia, német és cseh nyelven jelenik meg.

*

A Lenin Kohászati Művek művelődési otthonában kétezer taggal filmklubot alakítottak. Rendszeresen vetítik majd a régi és a legújabb filmművészeti alkotásokat, s májustól kezdve pedig híradó filmeket is.

*

A francia filmgyártás »Grand Prix«-jét René Claire-nek ítélték oda.

*

Cannes-ban május 2-től 18-ig többek közt a következő filmeket mutatják be: »Szállnak a darvak« (szovjet), »Parancsok ödöklésre« (angol), »Karamazov testvérek« (amerikai), »Siszi« (osztrák), »A bosszú« (spanyol), »Az utolsó hazugság« (görög), »Havas táj« (japán), »A hét nyolcadik napja« (lengyel), »A dzsungel legendája« (svéd), »Vasvirág« (magyar), »Kilenc élet« (norvég), »Baragani bogáncsok« (román). A kisfilmek között bemutatják Kollányi Agoston új filmjét az »Egy másodperc történeté«-t.

*

Chaplin hatvankilencedik születésnapján Eugén fia (aki egyébként is apja tökéletes hasonmása) a papa világhírű cipőiben, kalapjában és nádpálcájával a kezében köszöntötte Chaplint.

A
MOKÉP
JELENTI
MÁJUS 1-i
FILMBEMUTATÓK:

VASVIRÁG

Új magyar film

Főszerepben:

TÖRÖCSIK MARI

AVAR ISTVÁN

VÁRKONYI ZOLTÁN

Magyarul beszélő szovjet film

EMBER SZÜLETETT

Egy csalódott leányanya története

A CORVIN MÓZORI

KÖVETKEZŐ MÚSORA:

MINDHALALIG

Maroknyi fiatal dramai küzdelme a megszállók ellen.

Szélesvásznú színes szovjet film.

Bemutató: május 8.

ANNA FRANK NAPLÓJA — FILMEN

Az elmúlt hetekben került műterembe, hosszú előkészítő próbák után, az Anna Frank naplója című film. Az előkészítő próbákat megnehezítette, hogy Millie Perkins még nem szerepelt filmen, mindaddig a New York-i képeslapok fotomodellje volt. George Stevens, a film rendezője állítólag igazi színésznőt faragott belőle.

A forgatókönyv egyébként a színpadi feldolgozás alapján készült. Írói is ugyanazok: Frances Goodrich és Albert Hackett. Anna Frank apját Joseph Schildtkraut, anyját Gusti Huber, régi bécsi színészek játsszák, akik színpadon is nagy sikerrel alakították szerepüket.

Anna Frank (Millie Perkins). 1942-ben ezt írta naplójába: „Kedves napló, legyünk jó barátok. Először is magamról akarok valamit mesélni neked. A nevem Anna Frank, tizenhárom éves vagyok. Németországban születtem 1929. június 12-én. Amikor Hitler hatalomra jutott, Hollandiába kellett kivándorolnunk, mert zsidók vagyunk...”

Anna Frank — és apja
(Joseph Schildtkraut)

filmvilág

ÁRA : 4,— Ft

GIULIETTA MASINA
az »Országút« című
olasz filmben